

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

UNIWERSYTET
EKONOMICZNY
W KRAKOWIE

**Global
Communities**
Ukraine

The USAID DOBRE Program

Травма війни та її психопатологічні наслідки

Maciej Pilecki MD Ph D

Кафедра психіатрії СМ UJ

Webinar is facilitated within the USAID's Program, "Decentralization Offering Better Results and Efficiency" (DOBRE), implemented by Global Communities.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ
ЦЕ ДОБРЕ

- Орвід, Марія, Кшиштоф Швайца та Єва Домагальська-Курдзель. «Наративи Голокосту: між неможливістю та обов'язком». (2008).
- Орвід, Марія. «Соціально-психіатричні наслідки ув'язнення в концтаборі Аушвіц-Біркенау». Ті, що вижили в Аушвіці. Клініко-психіатричні дослідження. З "medical review-Auschwitz (2005): 57-68.
- Орвід, Марія. «Краківське дослідження ПТСР». Діалог 11 (2002): 168-170.
- Орвід, Марія, Ева Домагальська-Курдзель і Казімеж Петрушевський. «Психосоціальний вплив Голокосту на євреїв, які вижили в Польщі». Psychiatria Polska (1995).

Kolejna noc i kolejni uchodźcy z Ukrainy. Na dworcu w Przemyślu cały czas tłoczno [ZDJĘCIA, WIDEO]

 Arkadiusz Rogowski 1 marca 2022, 8:19

Na Podkarpacie przybywają kolejni uchodźcy z Ukrainy. Łukasz Raiński

[Kolejna noc i kolejni uchodźcy z Ukrainy. Na dworcu w Przemyślu cały czas tłoczno \[ZDJĘCIA, WIDEO\] | Nowiny \(nowiny24.pl\)](#)

W ciągu 5 lat wojny w Donbasie rosyjscy najeźdźcy zabili ponad 240 dzieci

Wysłane przez Redakcja | cze 1, 2019 | Aktualności, Kremłowskie matryoszki, Ukryta wojna, Walka o Ukrainę, Polityka, Obronność i konflikty zbrojne | 0 ● | ★★★★★

W ciągu 5 lat wojny w Donbasie rosyjscy najeźdźcy zabili ponad 240 ukraińskich dzieci, 56 zniknęły bez śladu – informuje na Facebooku biuro prasowe Marynarki Wojennej Ukrainy.

[W ciągu 5 lat wojny w Donbasie rosyjscy najeźdźcy zabili ponad 240 dzieci - Portal Międzymorza JAGIELLONIA.ORG](#)

- Серед опитаних жінок із зони військових дій у Західному Мостарі під час війни в Боснії і Герцеговині 28,3% мали клінічні симптоми ПТСР, 7,5% все ще відповідали критеріям часткового ПТСР через 10 років після війни.
- На вираженість симптомів ПТСР впливало не лише те, що відбувалося під час війни, але й травматичні події після війни.

• Кларич М., Кларич Б., Стеванович А., Гркович Я., Йоновська С. Психологічні наслідки воєнної травми та повоєнних соціальних стресів у жінок в Боснії і Герцеговині. *Croat Med J.* 2007;48(2):167-176.

- Серед понад 1000 опитаних дітей віком від 11 до 17 років з територій Гази 53,5% мали симптоми ПТСР.
- Фактором ризику тут була не лише сама травма, пов'язана з війною, але й посилення домашнього, сусідського, шкільного насильства і насильства серед однолітків,....
- Ель-Ходарі, Базель та Мутанна Самара. «Взаємозв'язок між множинним впливом насильства та воєнної травми, психічним здоров'ям і поведінковими проблемами серед палестинських дітей та підлітків». *European child & adolescent psychiatry* 29.5 (2020): 719-731.

- ПТСР був діагностований у 37,8% ізраїльських дітей, які проживали в безпосередній близькості до сектора Газа під час військових дій. Діти з посттравматичним стресовим розладом мали численні посттравматичні симптоми та значний регрес у розвитку.
- Понад 60 відсотків діагностованих дітей грають у травматичні ігри, часто плачуть, прокидаються вночі та мають перепади настрою, соціальну замкненість та зосередженість на предметах.
- Матері з симптомами ПТСР повідомляли про депресію, тривогу і посттравматичні симптоми, а також про низьку соціальну підтримку і знижену реактивність при згадці травматичних подій. Діти з ПТСР демонстрували підвищену поведінку уникнення.
- Ступінь впливу материнської травми, ПТСР матері корелював з уникненням дитини.
- Фельдман, Рут та Адва Венгробер. «Посттравматичний стресовий розлад у немовлят та дітей раннього віку, які зазнали травми, пов'язаної з війною». *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 50.7 (2011): 645-658.

- Особи, травмовані бойовими діями війни Судного дня (1973), не змогли зменшити кількість повідомлень про епідемію COVID-19 (2022), які вони сприймали, що, своєю чергою, посилило симптоми ПТСР.
- Соломон, Захава та ін. «Приголомшені новинами: довгострокове дослідження попередньої травми, траєкторій посттравматичного стресового розладу та перегляду новин під час пандемії COVID-19». *Social Science & Medicine* 278 (2021): 113956.

- Одразу після інциденту більшість дітей турбують повторювані, нав'язливі думки про те, що сталося.
- Такі думки можуть виникати в будь-який час, але найчастіше вони з'являються, коли дитина засинає або коли немає іншої активності. Вони також можуть бути спровоковані тригером у навколишньому середовищі.
- Яскраві дисоціативні спогади трапляються рідко. Якщо вони все ж трапляються, дитина переживає подію так, ніби вона відбувалася весь цей час.
- Порушення сну (страх темряви, нічні кошмари, пробудження) дуже поширені, особливо в перші кілька тижнів.

- Юле, Сміт, ПТСР, 806-821 Rutter's Child and Adolescent Psychiatry 2015

- Труднощі при розлуці є поширеним явищем, навіть серед підлітків.
- Перші кілька днів після інциденту діти можуть не хотіти, щоб їхні батьки зникали з поля зору, і навіть можуть повернутися до снання в батьківському ліжку.
- Багато дітей стають набагато більш дратівливими і дисфоричними, ніж раніше, як у відносинах з батьками, так і з однолітками.

- Юле, Сміт, ПТСР, 806-821 Rutter's Child and Adolescent Psychiatry 2015

- Хоча діти, які пережили травму, відчувають тиск, щоб розповісти про неї, парадоксально, але їм також дуже важко говорити про це з батьками та однолітками.
 - Вони часто не хочуть засмучувати дорослих, тому батьки можуть не усвідомлювати всієї глибини страждань своїх дітей.
 - Однолітки можуть утримуватися від розпитувань про те, що сталося; жертва часто відчуває це як відторгнення.
- Юле, Сміт, ПТСР, 806-821 Rutter's Child and Adolescent Psychiatry 2015

- Діти, які постраждали від травми, повідомляють про низку когнітивних проблем, таких як труднощі з концентрацією уваги, пам'яттю та пригадуванням.
- Також можуть виникати нудота, тремор, прискорений пульс, біль у грудях, біль у животі, головний біль, біль у м'язах, сенсорний або моторний параліч.
- Симптоми дереалізації можуть проявлятися у вигляді «відчуття, ніби тобою керують з пульта дистанційного керування» та дереалізації частин тіла.
- Форма конверсійних симптомів може нести інформацію про травму.

• Лаор, Вольмер 2022

Управління гострими стресовими реакціями

- Відразу після дуже страшного досвіду діти можуть бути дуже пригніченими, плаксивими, наляканими і шокованими. Вони потребують захисту та безпеки.
- Найважливіше – забезпечити їхні базові потреби та близькість до своїх родин.
- Не ініціюйте розмови про травму і не уникайте цієї теми, коли її зачіпають. Такі розмови можуть бути шкідливими!
- Важливіше слухати, а не коментувати.
- Психосвіта та нормалізація будь-яких емоційних і поведінкових станів, які є реакцією на травму, мають вирішальне значення.
- Корисною може бути допомога у відновленні контролю над тілом і контролем над думками та почуттями (техніки релаксації та візуалізації, але не релакс та заспокоєння).
- У випадку з дітьми стан батьків так само важливий, як і стан дитини.
- Інформація про фармакологічне лікування суперечлива. Найбезпечнішим підходом тут є використання малих доз нейрорептиків та антидепресантів.
- Існують специфічні терапевтичні процедури – поки що немає чітких доказів їхньої ефективності.

Відновлення контролю

- Людська психіка має низку механізмів для подолання психологічних травм.
- Лише з часом вони можуть стати дисфункціональними.
- У ситуації роботи з травмою ми використовуємо всі ті техніки самотерапії, які схожі на природні захисні механізми або протидіють впливу травми.
- Їх змістом є:
 - Свідоме спрямування уваги або відволікання уваги від подразника;
 - Відокремлення сприйняття від думок і психічних станів;
 - Відновлення балансу парасимпатичної та симпатичної активності в організмі.

Лікування ПТСР

- Важливим принципом тут є прагнення говорити про травму і простежити зв'язок між травмою, іншими важливими контекстами і появою симптомів.
- Початкова оцінка повинна включати спільну зустріч з батьками, на якій їм пояснюють суть дослідження.
- Корисними можуть бути шкали оцінювання та самооцінювання.
- У розмові сам на сам, діти часто розкривають деталі того, що сталося, про які батьки не знають.
- Батьки часто не все говорять при своїх дітях.
- Когнітивно-поведінкова терапія вважається найбільш ефективною. Однак існує кілька моделей роботи з дитячим ПТСР

До того, як сталася травма

- Профілактичні програми, спрямовані на зміцнення ресурсів, ефективно знижують негативну реакцію на травму.
- Вони базуються на техніках релаксації, дихання та візуалізації.
- Їх можна застосовувати до дорослих, дітей та підлітків.

- Психологічну стійкість іноді описують як результат двох процесів: *стресостійкості*, що розуміється як здатність збалансовано реагувати на труднощі повсякденного життя, і репаративного потенціалу (*відновлення після стресу*), який визначає повернення до психічної стабільності після переживання сильних емоційних станів, викликаних стресовою ситуацією.

- Монпеті та ін., 2010

- Від початку кризи біженців у психіатричній клініці Університетської лікарні в Кракові було створено кризову групу, яка пропонувала біженцям психіатричну, психологічну та психотерапевтичну підтримку.
- From the beginning of the refugee crisis, a crisis team was created within the University Hospital Psychiatric Clinic in Krakow, offering psychiatric, psychological, and psychotherapeutic support to refugees.

Статистика за даними консультацій дітей за півроку/Statistics based on children's consultations over six months

- Проведено 132 невідкладних консультації, проконсультовано 67 дітей/**132** urgent consultations took place, **67** children were consulted
- Загалом 64% дітей, яких проконсультували, мали розлад аутистичного спектру/In total, **64%** of the children consulted were on the autism spectrum disorder
- Проконсультовано 22 дівчини (33 % від усіх консультацій)
Проконсультовано 45 хлопців (67 % від усіх консультацій)
 - дошкільнят (від 3 років) - 14
 - дітей 7 - 10 років - 27
 - діти 11 - 14 років - 11
 - діти 15 - 18 років - 15
- **22** girls consulted (**33 %** of all consultations)
- **45** boys consulted (**67 %** of all consultations)
 - pre-school children (from 3 years of age) - **14**
 - children aged 7 - 10 years - **27**
 - children aged 11 - 14 years - **11**
 - children aged 15 - 18 years - **15**

Kim Phuc, 40 years later

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

UNIWERSYTET
EKONOMICZNY
W KRAKOWIE

**Global
Communities**
Ukraine

Дякую за увагу/Dziękuję za uwagę!

This presentation is made possible by the generous support of the American people through the United States Agency for International Development (USAID). The contents are the responsibility of Global Communities and do not necessarily reflect the views of USAID or the United States Government.